

PRVO POTVRĐENO GNIJEŽĐENJE CRNOGLAVE STRNADICE *Emberiza melanocephala* U ISTOČNOJ HRVATSKOJ

*The first confirmed breeding of the Black-headed Bunting *Emberiza melanocephala* in Eastern Croatia*

DOMAGOJ TOMIČIĆ

Kupina 45, Kupina, 35221 Velika Kопanica, Croatia

Crnoglava strnadica *Emberiza melanocephala* redovita je gnjezdarica priobalne Hrvatske, na gnjezdilištima je prisutna od početka svibnja do kraja kolovoza (BARIŠIĆ 2013). Na području istočne Hrvatske malobrojna je i tek odnedavno prisutna vrsta koja se u sklopu nedavne ekspanzije prema zapadu i sjeveru Europe (KELLER i SUR. 2020) na ovo područje vjerojatno proširila iz susjedne Srbije.

Crnoglave strnadice su na ovom području prvi puta zabilježene upravo na krajnjem istoku Hrvatske nedaleko od granice sa Srbijom (Bapska) gdje su u lipnju 2015. promatrana tri pjevajuća mužjaka od kojih i jedan sa ženkom (A. Tomik, usmeno). Na području Bapske promatran je mužjak i u lipnju 2018. godine (promatrači: M. Grgić, T. Mikuska, A. Tomik; <https://observation.org/observation/157949748/>) te ponovno krajem svibnja 2021., kada su promatrana dva pjevajuća mužjaka i ženka (vlastita istraživanja) što potencijalno ukazuje na malu gnijezdeću populaciju na hrvatskim obroncima Fruške gore. Tijekom posljednjih nekoliko godina ova je vrsta po prvi puta promatrana i u drugim dijelovima istočne Hrvatske. U okolici Nuštra u svibnju i lipnju 2019. godine promatrana su dva pjevajuća mužjaka bez ženki te ponovno u istom periodu 2020. jedan pjevajući mužjak bez ženke (A. Tomik, usmeno). U svibnju 2021. godine promatran je pjevajući mužjak sa ženkom u okolici Belog Manastira (A. Tomik, usmeno), a također i pjevajući mužjak u lipnju i srpnju u okolici Donjih Andrijevac (promatrači: T. Mandir & D. Tomičić; vlastita istraživanja). Ova opažanja ujedno su i prva za Osječko-baranjsku odnosno Brodsko-posavsku županiju. Na oba lokaliteta, usprkos kontinuiranom promatranju, nije potvrđeno gniježđenje. Također, krajem svibnja 2022. te početkom srpnja 2022. promatrana su tri odnosno jedan pjevajući mužjak u okolici Čepinskih Martinaca, bez uočenih ženki (promatrači: D. Dvoržak Ledinščak i J. Ledinščak, J. Ledinščak, usmeno).

Prvo gniježđenje crnoglave strnadice za istočnu Hrvatsku potvrđeno je u razdoblju od lipnja do srpnja 2022. na poljoprivrednim površinama između sela

Vrpolje i Velika Kopanica u Brodsko-posavskoj županiji. Tijekom obilazaka terena (13. i 14. lipnja) u okolici sela Vrpolje uočena su dva pjevajuća mužjaka na nekorištenoj i zakorovljenoj poljoprivrednoj parceli. Tjedan dana kasnije isti lokalitet opet je obišten te su ponovno viđena dva mužjaka. Također je obištena još jedna zakorovljena parcela u blizini Velike Kopanice gdje su uočena još dva pjevajuća mužjaka. Lokacija kod Velike Kopanice obištena je ponovno 24. lipnja 2022. kada je nakon dužeg promatranja viđena i ženka koja nosi hranu, nedaleko od mužjaka. Oba lokaliteta ponovno su obištena 26. lipnja 2022. te je ovaj puta i kod Vrpolja uočena ženka s hranom za mlade, također nedaleko od pjevajućeg mužjaka. Na istom lokalitetu uočena je nakratko i treća ženka, no gniježđenje za ovaj par nije potvrđeno. Dan kasnije pregledana je još jedna zakorovljena površina blizu Vrpolja na kojoj je uočen još jedan pjevajući mužjak (bez ženke) što je ukupno peti na užem području. Prva mlada jedinka izvan gnijezda viđena je 2. srpnja 2022. na lokalitetu kod Velike Kopanice i usprkos duljem promatranju nije uočeno više mladunaca ovog para. Drugi par na lokalitetu kod Vrpolja imao

Slika 1. Mlada crnoglava strnadica *Emberiza melanocephala*, skrivena u gustim sklopovima velike pjegave kukute *Conium maculatum*, fotografirana 11.7.2022. u okolici Vrpolja. Foto: Domagoj Tomičić

Figure 1. A juvenile Black-headed Bunting *Emberiza melanocephala*, hidden in dense poison hemlock *Conium maculatum* vegetation; photo taken on 11th July 2022 near the village of Vrpolje, the Brod-Posavina county. Photo: Domagoj Tomičić

je, čini se, uspješnije leglo. U razdoblju od 8. do 11. srpnja promatrane su barem tri mlade jedinke izvan gnijezda (slika 1). Točna lokacija gnijezda nije utvrđena, no iz kretanja ženki može se zaključiti da su se gnijezda nalazila u gustom korovu blizu tla. Dominantne korovne vrste na staništu bile su pjegava velika kukuta *Conium maculatum*, mak turčinak *Papaver rhoeas*, kanadska hudoljetnica *Erigeron canadensis*, divlja salata *Lactuca serriola* te bezmirisna kamilica *Tripleurospermum perforatum*. Ptice su najviše vremena provodile u visokim i gustim sklopovima velike pjegave kukute na kojima su mužjaci često pjevali i nadgledali teritorij, a ženke tražile hranu i skrivale se zajedno s mladuncima. Dominantna hrana za mlade u promatranom razdoblju uključivala je velike skakavce (*Orthoptera*), a donošenje hrane mladima promatrano je isključivo kod ženki. Mužjaci (i spareni i nesporeni) kontinuirano su pjevali tijekom lipnja do prvih tjedan dana srpnja kada je aktivnost počela opadati. Vrlo slična opažanja o gnijezdećoj biologiji poput prehrane velikim skakavcima u kasnoj fazi gniježđenja, gotovo isključivoj ulozi ženke tijekom othranjivanja mladih te lokacije gnijezda, opisana su i kod prvog gniježđenja ove vrste u Njemačkoj u okolici Tübingena gdje je tijekom ljeta 2017. godine promatran par na gniježđenju s tri uspješno othranjene mlade jedinke, što je dosad najsjeverniji izolirani pokušaj gniježđenja ove vrste (ANTHES i sur. 2019). S obzirom na korištenje staništa, sva dosadašnja opažanja u istočnoj Hrvatskoj bila su vezana uz nasade uljane repice (J. Ledinšćak, A. Tomik, usmeno). Iznimka su gore opisana opažanja kod Velike Kopanice i Vrpolja te opažanje u okolici Donjih Andrijevac 2021. gdje je mužjak promatran uz polje tritikala, srednje visoke i guste žitarice koja je moguća alternativa uljanoj repici. Čini se kako su nekorištene poljoprivredne parcele zarasle u mnogobrojne vrste jednogodišnjih i višegodišnjih korova pogodno stanište za crnoglavu strnadicu, jer pružaju obilje hrane (napose velikih skakavaca) bez poljoprivrednih radova tijekom gnijezdeće sezone. Osim crnoglavih strnadica na istom staništu promatran je i relativno velik broj parova poljske ševe *Alauda arvensis*, žute pastirice *Motacilla flava*, grmuše pjenice *Curruca communis*, velike strnadice *Emberiza calandra*, prepelice *Coturnix coturnix* te mužjak smeđeglavog batića *Saxicola rubetra*. Sva navedena opažanja dostupna su i na online bazi podataka Observation (<https://observation.org/>) kao i audio snimke pjevova i alarma crnoglavih strnadica na stranici Xeno-canto (<https://xeno-canto.org/>).

Preostaje vidjeti hoće li ovakva, uvjetno kratkotrajna staništa ograničiti ovu i slične manje populacije, te hoće li se, u slučaju njihovog nestanka, crnoglava strnadica u istočnoj Hrvatskoj prilagoditi drugim staništima. Navedeni pregled opažanja u istočnoj Hrvatskoj, kao i prvo potvrđeno gniježđenje za istočnu Hrvatsku mogu se staviti u kontekst nedavnog širenja areala ove vrste prema zapadu i sjeveru Europe usko povezanog s višim prosječnim temperaturama bilježenim u gnijezdećem periodu (BAUER i AGHABABYAN 2020).

Zahvala

Zahvaljujem Adrianu Tomiku i Josipu Ledinščaku na ustupljenim podacima te Adrianu Tomiku i recenzentima na pomoći i sugestijama prilikom pisanja ovog članka.

Literatura:

- ANTHES, N., H. GÖTZ, M. HANDSCHUH (2019): Expanding north? Putting the first German breeding record of Black-headed Bunting *Emberiza melanocephala* into context. *Vogelwelt* 139: 31-38
- BARŠIĆ, S. (2013): Crnoglava strnadica *Emberiza melanocephala*. str. 234-235 u: Kralj, J., Barišić, S., Tutiš, V., Čiković, D. (eds.): Atlas selidbe ptica Hrvatske. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- BAUER, H.-G., AGHABABYAN, K. (2020): *Emberiza melanocephala* Black-headed Bunting. pp. 860-861 In: KELLER, V., HERRANDO, S., VOŘÍŠEK, P., FRANCH, M., KIPSON, M., MILANESI, P., MARTÍ, D., ANTON, M., KLVAŇOVÁ, A., KALYAKIN, M.V., BAUER, H.-G. & FOPPEN, R.P.B. (2020). European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- KELLER, V., HERRANDO, S., VOŘÍŠEK, P., FRANCH, M., KIPSON, M., MILANESI, P., MARTÍ, D., ANTON, M., KLVAŇOVÁ, A., KALYAKIN, M.V., BAUER, H.-G., FOPPEN, R.P.B. (2020). European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.

SUMMARY

The first breeding of the Black-headed Bunting *Emberiza melanocephala* for Eastern Croatia was confirmed during the months of June and July 2022 between the villages of Vrpolje and Velika Kapanica in the Brod-Posavina County. In total, five singing males, three females and two successful broods (consisting of one and three fledged juveniles) were observed in abandoned and weed-rich agricultural fields.